

บทที่ 2

อักษรในประเทศไทยก่อนลายสือไทย

ประเทศอินเดีย เป็นอู่อารยธรรมมาตั้งแต่บรรพกาล จึงได้มีการเผยแพร่ อารยธรรมของตนออกสู่ประเทศข้างเคียงทั้งทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะจากกลุ่มพวก พ่อค้าวานิชซึ่งเดินทางไปมาค้าขายในดินแดนต่าง ๆ เมื่อไปยังบ้านเมืองใดก็เห็นอารยธรรม ของตนไปบอกเล่าถ่ายทอดสู่ชนพื้นเมืองนั้น ๆ

อารยธรรมอินเดียได้แพร่อิทธิพลเข้ามาสู่บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-12 มีทั้งอิทธิพลด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ปรากฏหลักฐานเด่นชัดจากจารึกรูปอักษรที่มีลักษณะ เหมือนรูปอักษรที่ใช้อยู่ในราชวงศ์ปัลลวะในทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย เช่น จารึกที่ วัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จารึกไคอิ่ง ประเทศกัมพูชา จารึกต่าง ๆ ของพระเจ้าบรมวงศานุวงศ์ แห่งประเทศอินโดนีเซีย จารึกของพระเจ้ามหาราชาวิสุทธิกษัตริย์แห่งประเทศมาเลเซีย จารึกปยูแห่งประเทศพม่าและจารึกฐานสถูปศิลา ประเทศบรูไน เป็นต้น * (กรมศิลปากร, จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 15-16)

* อักษรในจารึกดังกล่าว เหมือนรูปอักษรที่ใช้อยู่ในสมัยพระเจ้าศรีวิชัยมหาราช แห่งราชวงศ์ปัลลวะ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 10-11

อักษรในลักษณะดังกล่าวซึ่งนับว่าเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ จารึกกอกแก้วในประเทศกัมพูชาตอนใต้ เป็นอักษรอินเดียใต้ที่ใช้อยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 9 ต่อมามีจารึก ๖๖-คาถาของเชื้อพระวงศ์พระเจ้าศรีมหาราช แห่งพูนานที่เวียดนาม ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 9 เช่นกัน ส่วนจารึกอื่นนอกจากนี้ ล้วนเป็นอักษรต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในอินเดีย ใต้ในสมัยราชวงศ์ทัมปะ และราชวงศ์ปัลลวะหรือเป็นอักษรที่กลายมาจากอักษรดังกล่าว ซึ่งจารึกขึ้นภายหลังพุทธศตวรรษที่ 10 เกือบทั้งสิ้น (ทองสืบ สุภะมาร์ค 2526 : 19-20)

สำหรับดินแดนที่เป็นประเทศกัมพูชาในปัจจุบันนั้น ชาวอินเดียใต้ได้เข้ามานาน แล้วจนกระทั่งได้สถาปนาเป็นกษัตริย์เขมร ฉะนั้นจึงเป็นข้อยืนยันได้ชัดเจนว่าอักษรอินเดีย- ใต้จะต้องใช้ในอาณาจักรเขมรอย่างแพร่หลาย จะเห็นได้ว่าตัวอักษรจารึกตั้งแต่รัชกาลของ พระเจ้าภวรมัน ประมาณ พ.ศ. 1150 เป็นต้นมาเป็นอักษรอินเดียใต้เหมือนกับที่ใช้อยู่ใน สมัยราชวงศ์ทัมปะ และราชวงศ์ปัลลวะ (ทองสืบ สุภะมาร์ค 2526 : 25)

อักษรอินเดียใต้ที่เข้ามาในประเทศไทยยุคแรก ๆ เป็นอักษรที่ใช้กันอยู่ในราว พุทธศตวรรษที่ 11-12 เช่น อักษรจารึกที่ศาลสูง จังหวัดลพบุรี (หลักที่ 18) ประมาณ พ.ศ. 1050 อักษรจารึกที่เขารัง จังหวัดปราจีนบุรี (หลักที่ 19) พ.ศ. 1182 และ อักษรจารึกที่วัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช (หลักที่ 27) ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-14

อักษรจารึกของบิลลวะได้เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยเป็น 2 ทาง คือ ทางภาคใต้ เป็นแหล่งที่พวกพ่อค้าวาณิชต้องผ่านมาแวะค้าขายและพักช่วงระยะเวลาของการเดินทาง จึงเป็นแหล่งพักวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ที่ผ่านไปมาพร้อมทั้งได้แพร่ขยายวัฒนธรรมที่รับไว้เข้าสู่พื้นแผ่นดินส่วนในของประเทศ ปรากฏหลักฐานว่าได้มีจารึกอักษรบิลลวะในภาคกลางของประเทศ บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสัก เช่น จารึกถ้ำเขาวง จังหวัดราชบุรี จารึกชัยงาญา จังหวัดลพบุรี จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

สำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อักษรบิลลวะได้เข้ามาทางประเทศกัมพูชา โดยเฉพาะจากแหล่งโบราณคดี ออกแก้ว หรือ ออกแอ่ว บริเวณปากแม่น้ำโขง ได้พบตราประทับเป็นอักษรบิลลวะ ซึ่งตราลักษณะดังกล่าวได้พบในทางภาคใต้ มีอักษรร่วมสมัยกันด้วย อิทธิพลจากประเทศกัมพูชาจึงน่าจะเคลื่อนเข้าสู่ภูมิภาคส่วนใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือบริเวณภาคกลางและภาคตะวันตกของกัมพูชา อันได้แก่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง และลุ่มแม่น้ำมูล เช่น จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี จารึกวัดสุบรรณาราม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น (กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 19-20)

อักษรบิลลวะที่พบในประเทศไทยและมีศักราชปรากฏอยู่ด้วยนั้น มีอยู่เพียงหลักเดียว คือ จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งจารึกาใช้ในปี พ.ศ. 1182 นักอักษรวิทยาจึงใช้จารึกหลักนี้เป็นมาตรฐานสำหรับกำหนดลักษณะรูปแบบตัวอักษรว่า ถ้าหากจารึกใดมีรูปลักษณะเหมือนกับจารึกเขารังก็จัดเป็นจารึกร่วมสมัยกันได้ (กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 17)

ถ้าพิจารณาในด้านเนื้อหาสาระของจารึกในภาคได้ยุคแรก ๆ ที่ยังเป็นอักษร
บิลละนั้นจะ เน้นหนักไปในทางหลักธรรมศาสนาเพื่อประทับระครองให้กลุ่มชนที่เป็นเชื้อชาติ
ต่าง ๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังจะเห็นได้จากจารึกหุบเขาช่องคอย จังหวัดนครศรี
ธรรมราช เป็นหลักฐานที่บอกให้ทราบว่า กลุ่มชนที่สร้างจารึกนี้ต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาสันสกฤต
นับถือศาสนาพราหมณ์ ลัทธิสวาณิกาย เพราะเป็นคนพลัดถิ่นมาจึงสมควรประพาดิตนเป็นคน
ดี จะได้อยู่ร่วมกับสังคมที่มีขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกันได้อย่างมีความสุข

ส่วนบริเวณปากแม่น้ำโขงประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นอาณาจักรใหญ่ บ้านเมืองมี
ความเป็นปึกแผ่น เนื้อหาในจารึกจึงมุ่งแสดงพละกำลัง อาณาจ เสรีภาพ แม้จะเป็นเรื่องที่
สัมพันธ์กับศาสนาก็ยังแฝงความรุ่งเรืองของสังคมทางโลกไว้อย่างเด่นชัด (กรมศิลปากร
จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 20-21)

อักษรบิลละในยุคแรก ๆ ของดินแดนประเทศไทย มีลักษณะองค์ประกอบที่
เป็นเอกลักษณ์คือ ลายเส้นบ่งบอกถึงความตั้งใจในการจารึก อยู่ในระเบียบอันเป็นแบบฉบับ
มีน้ำหนักและความมั่นคงในตัวเอง มีความงามแฝงอยู่อย่างสมบูรณ์ เส้นอักษรลากยาวเลย
ตัวอักษรลงมา และตัวคปลายเส้นขึ้นข้างบนตามจังหวะในระดับอันสวยงาม (กรมศิลปากร
จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 25) และยังไม่เน้นเส้นปกบน (ธวัช บุญโศภน
2525 : 30)

รูปอักษรบิลละที่พบในภูมิภาคต่างกัน แม้จะมีรูปสัณฐานของเส้นอักษร เป็น
เอกลักษณ์ร่วมกันก็จริง แต่ด้วยเหตุที่พื้นภูมิของผู้สร้างจารึกมีทัศนคติต่างกัน จึงทำให้

รูปลักษณะของตัวอักษรต่างกัน เช่น รูปอักษรในจารึกวัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดอยู่ในกลุ่มรูปอักษรที่มีความสวยงาม ส่วนจารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี และจารึก หุบเขาของคอย จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกลุ่มอักษรที่ไม่สวยงามนัก

หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงกล่าวถึงตัวอักษรที่ใช้ในศิลาจารึกที่พบบริเวณ ภาคกลางของไทยนั้น นักโบราณคดีลงความเห็นว่าได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสมัยราชวงศ์ คุปตะ-หลังคุปตะ และปาละ-เสนะ โดยลำดับ และเรียกยุคสมัยตามศิลปกรรมว่า "ศิลปะ สมัยทวาราวดี" โบราณวัตถุและศิลาจารึกจะมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 ตัวอักษรที่ปรากฏคืออักษรคฤณต์ หรืออักษรปัลลวะซึ่งพบอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำบางปะกง และพบพร้อม ๆ กับในประเทศพม่า สมัยอาณาจักรศรีเกษตร รวมทั้งในประเทศกัมพูชาสมัยอาณาจักรเจนละ แต่จารึกที่สร้างในสมัยอาณาจักรทวาราวดี เป็นจารึกสั้น ๆ ให้ความกระจ่างน้อย ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นในสมัยตอนปลายของอาณาจักร คือประมาณ พ.ศ. 1200-1400 (2522 : 21)

เป็นที่น่าสังเกตว่าในดินแดนประเทศไทยยังไม่พบอักษรพราหมีเลย จะมี เฉพาะอักษรปัลลวะที่เห็นเด่นชัด นอกจากนี้ยังมีอักษร เทวนาครีที่พบในเขตจังหวัดนครปฐม และสุพรรณบุรี จึงอาจกล่าวได้ว่าบนผืนแผ่นดินไทยสมัยทวาราวดีมีตัวอักษรอินเดียปรากฏอยู่ เพียงสองหรือสามชนิด คือ อักษรปัลลวะ อักษรเทวนาครี และอักษรทมิฬ (คงเดช ประพัฒน์ทอง 2520 : 6)

การแบ่งราชวงศ์และการเรียกชื่ออาณาจักรของนักโบราณคดีและนักอักษรวิทยา อาจจะต่างกันบ้าง แต่ต่างก็ลงความเห็นตรงกันว่า รูปอักษรจารึกยุคแรกที่ปรากฏอยู่ในดินแดนแถบนี้ คือ อักษรคฤณต์ หรืออักษรปัลลวะ ซึ่งได้รับมาจากอินเดียได้

จารึกอักษรปัลลวะหลักสำคัญ ๆ ที่พบในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมีดังนี้
ภาคใต้ มี จารึกวัดมเหยงค์ จารึกหุบเขาช่องคอย จังหวัดนครศรีธรรมราช
จารึกเขาพระนารายณ์เมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ภาคกลาง มี จารึกถ้ำฤๅษีเขางู เมืองราชบุรี จารึก เขลามา ๗ จังหวัด
นครปฐม จารึกชัยฉาปา 3 จังหวัดลพบุรี และจารึกเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาคตะวันออก มี จารึกเขารัง และจารึกช่องสระแจง จังหวัดปราจีนบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี จารึกวัดจันทัก จังหวัดนครราชสีมา จารึก
วัดสุปัฏนาราม 1 จังหวัดอุบลราชธานี

อักษรปัลลวะหรืออักษรคฤณณ์ เมื่อเข้าไปได้ระยะหนึ่งก็เริ่มมีการคลี่คลาย
กล่าวคือระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-14 รูปอักษรปัลลวะ ได้เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไป
แต่โครงสร้างของเส้นอักษรยังคงรูปของอักษรปัลลวะ อักษรหลังปัลลวะที่พบในประเทศไทย
ในช่วงนี้พบในที่ที่เคยพบจารึกอักษรปัลลวะนั่นเอง ในจำนวนจารึกทั้งหมดมีอยู่ 2 หลักที่พบ
ในภูมิภาคต่างกัน แต่ปรากฏศักราชใกล้เคียงกัน คือจารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี
พ.ศ. 1304 และจารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 1318 ภาษาที่ใช้ก็
ต่างกันด้วย คือจารึกเนินสระบัวใช้ภาษาบาลีและภาษาเขมร ส่วนจารึกวัดเสมาเมือง ใช้
ภาษาสันสกฤต (กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 2529 : 25-26)

จารึกอักษรหลังปัลลวะ หลักสำคัญ ๆ ที่พบในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมี
ดังนี้

ภาคใต้ มี จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคกลาง มี จารึกแผ่นทองแดงอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จารึกบนฐาน
พระพุทธรูปยืนวัดมหาธาตุ จารึกชัยฉาปา 2 จังหวัดลพบุรี จารึกบนพระพิมพ์ จังหวัดเพชร-
บูรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี จารึกหินขอน จังหวัดนครราชสีมา จารึกปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ จารึกฐานพระพุทธรูป จังหวัดกาฬสินธุ์ จารึกวัดสระแก้ว จังหวัดอุบลราชธานี

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-14 มีหลักฐานจารึกในประเทศไทยที่ตัวอักษรได้รับอิทธิพลมาจากอักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะ แต่เมื่อถึงพุทธศตวรรษที่ 15 รูปอักษรที่เคยช้อยู่ก่อนหน้านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่ยังคงแฝงลักษณะของปัลลวะและหลังปัลลวะอยู่ เป็นรูปแบบของอักษรที่เกิดขึ้นในกลุ่มชนซึ่งรับมรดกตกทอดอารยธรรมต่อ ๆ กันมาโดยลำดับ เรียกว่า อักษรขอม (กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 2529 : 13)

ช่วงเวลาที่อักษรขอมเกิดขึ้นในประเทศไทย ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15-19 นั้นได้สอดคล้องกับเวลาของอารยธรรมทางศิลปะสมัยลพบุรี และขอบเขตจารึกอักษรขอมในประเทศไทยมีวงจำกัดอยู่กับประวัตินิคมของอาณาจักรทมิฬ ซึ่งได้แผ่อิทธิพลเข้ามายังดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันบางส่วน ปราศณหลักฐานทั้งทางโบราณวัตถุ โบราณสถานและศิลาจารึกในพุทธศตวรรษที่ 16 หลักฐานเหล่านี้ล้วนบ่งบอกให้ทราบว่าอิทธิพลขอมได้แผ่เข้ามาถึงลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนใต้ (ลพบุรี) ตลอดจนบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพุทธศตวรรษที่ 17 ได้แผ่อิทธิพลถึงฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และในพุทธศตวรรษที่ 18 ได้แผ่ขยายไปถึงภาคใต้ตอนบนที่จังหวัดเพชรบุรี และภาคตะวันตกถึงจังหวัดกาญจนบุรี (กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 2529 : 15-18)

อักษรดังกล่าวได้คลี่คลายต่อไปอีกโดยอาศัยวัฒนธรรมและอารยธรรมแห่งสังคมท้องถิ่นทำให้ตัวอักษรที่มีลักษณะรูปสัณฐานของเส้นอักษรไม่เหมือนกันทั้งหมด แม้จะมีอายุร่วมสมัยกันก็ตาม

จะเห็นได้ว่ารูปสัณฐานของอักษรขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-17 ยังคงเค้าของอักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะอย่างเห็นได้ชัด แต่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะรูปสัณฐานไปอย่างสิ้นเชิงจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองนั้น ปรากฏชัดเจนในพุทธศตวรรษที่ 18

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ จึงสามารถจัดกลุ่มอักษรขอมตามแนวทางวิวัฒนาการให้สอดคล้องกับรูปแบบอักษรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกที่ปรากฏในพุทธศตวรรษที่ 14-17 เรียกว่า อักษรขอมโบราณ กลุ่มหลังในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เรียกว่า อักษรขอม(กรมศิลปากร จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 2529 : 18)

อักษรขอมโบราณนี้ นักอักษรวิทยาบางกลุ่มเรียกว่า "อักษรอินเดียมลาย" ได้ด้วยและในช่วงที่เกิดอักษรชนิดนี้ขึ้นในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของอาณาจักรขอมสมัยพระนครได้เข้ามาแทนที่อาณาจักรทวารวดีแล้ว (ธวัชบุญแดง 2535 : 27) ด้วยเหตุนี้บางครั้งอาจจะเรียกอักษรชนิดนี้ได้ชื่อหนึ่งว่า "อักษรขอมสมัยพระนคร"

แบบอักษรปล๊วะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	๕	รูปสระ	๑	๒	๓	๔	๕
อ	๐	๐		๐		๐					
อา	๐	๐				๐	-7	๐			
อิ	๐	๐				๐	๐	๐			
อี	๐	๐				๐	๐	๐			
อุ	๐					๐	๕	๕			
อู						๐		๕			
เอ						๐	๐	๐			
เอ						๐	๐	๐			
โ		๐				๐	๐	๐			
โอ						๐	๐	๐			
เอา						๐	๐	๐			

- ๑ จารึกโกไดอั้ง (Kdei An) ประเทศกัมพูชา พ.ศ. ๑๑๗๒
- ๒ จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๑๘๒
- ๓ จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พุทธศตวรรษที่ ๑๒
- ๔ จารึกถ้ำเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๒
- ๕ จารึกวัดสุปฏิหาราม จังหวัดอุบลราชธานี พุทธศตวรรษที่ ๑๒

แบบอักษรปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒

รูปอักษรนะ	พยัญชนะ					รูปอักษรนะ	๑	๒	๓	๔	๕
	๑	๒	๓	๔	๕						
ก	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗	ก	𑀓	𑀔	𑀕		
ข			𑀘		𑀙	ข	𑀏	𑀐	𑀑	𑀒	
ค	𑀚	𑀛	𑀜		𑀝	ค	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ฆ						ฆ	𑀐	𑀑	𑀒		
ง	𑀟	𑀠	𑀡	𑀢	𑀣	ง		𑀏			
จ	𑀤	𑀥	𑀦		𑀧	จ		𑀏			
ฉ						ฉ	𑀓	𑀔			𑀕
ช	𑀨	𑀩		𑀪	𑀫	ช	𑀘	𑀙	𑀚	𑀛	𑀜
ฌ						ฌ	𑀘	𑀙	𑀚	𑀛	𑀜
ฎ	𑀬	𑀭		𑀮		ฎ	𑀏	𑀐	𑀑	𑀒	𑀓
ฏ	𑀯	𑀰			𑀱	ฏ	𑀏	𑀐	𑀑	𑀒	𑀓
ฐ				𑀲		ฐ					
ฑ	𑀴	𑀵			𑀶	ฑ	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ฒ						ฒ	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ณ	𑀸	𑀹				ณ	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ด	𑀺	𑀻	𑀼	𑀽	𑀾	ด	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ถ						ถ	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗

- ๑ จารึกกไดอั้ง (Kdei An) ประเทศกัมพูชา พ.ศ. ๑๑๗๒
- ๒ จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๑๘๒
- ๓ จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พุทธศตวรรษที่ ๑๒
- ๔ จารึกถ้ำเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๒
- ๕ จารึกวัดสุปฏิหาราม จังหวัดอุบลราชธานี พุทธศตวรรษที่ ๑๒

แบบอักษรหลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	รูปสระ	๑	๒	๓	๔
อ			๙	๙	ะ		ั	ั	ั
อา			๙		า		า	า	า
อิ		๓	๓		ิ	๐	ิ	ิ	ิ
อี			๓		ี	๑	ี	ี	ี
อุ			๓		ุ	๒	ุ	ุ	ุ
อู					ู		ู		
เอ		๒	๒		เ	๑	เ	เ	เ
เอา		๒			เ				
ไอ					ไ				
เอา					เ				
เอา					เ				
อ่า					ั				
					า				
					ิ				
					ี				
					ุ				
					ู				

- ๑ จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๓๐๔
- ๒ จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘
- ๓ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔
- ๔ จารึกบ่ออีกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

แบบอักษรหลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕

รูปอักษร	๑	๒	๓	๔	รูปอักษรนะ	๑	๒	๓	๔
ก	m	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก
ข	a	ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข
ค		ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค
ฅ		ฅ	ฅ	ฅ	ฅ	ฅ	ฅ	ฅ	ฅ
ง		ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง
จ	๗	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ
ฉ	F	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ
ช		ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
ฌ		ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ
ฎ		ฎ	ฎ	ฎ	ฎ	ฎ	ฎ	ฎ	ฎ
ฏ		ฏ	ฏ	ฏ	ฏ	ฏ	ฏ	ฏ	ฏ
ฐ		ฐ	ฐ	ฐ	ฐ	ฐ	ฐ	ฐ	ฐ
ฑ		ฑ	ฑ	ฑ	ฑ	ฑ	ฑ	ฑ	ฑ
ฒ		ฒ	ฒ	ฒ	ฒ	ฒ	ฒ	ฒ	ฒ
ณ		ณ	ณ	ณ	ณ	ณ	ณ	ณ	ณ
ด	๑	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด
ด		ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด
น		น	น	น	น	น	น	น	น

- ๑ จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๓๐๔
- ๒ จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘
- ๓ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔
- ๔ จารึกบ่ออีกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

จารึกอักษรขอมสมัยพระนครหรืออักษรขอมโบราณที่ปรากฏอยู่ในดินแดนประเทศไทยมีมากมายหลายหลัก ทั้งในบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนเป็นอักษรชนิดเดียวกัน ซึ่งได้ต้นแบบมาจากอักษรปัลลวะดังกล่าวแล้ว แต่ในทางภาคเหนือของประเทศไทยไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้อักษรปัลลวะเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นไปได้ว่าอิทธิพลของขอมขยายไปไม่ถึง จารึกอักษรขอมโบราณหลักสำคัญ ๆ ในดินแดนแถบนี้มีดังนี้

จารึกบ่ออีคา	จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 1411
จารึกโนนสัง	บ้านบึงแก อําเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร พ.ศ. 1432
จารึกสดีกก้ออกทม 1	บ้านสระแจง ต.โคกสูง อ.อรัญประเทศ จ.ปราจีนบุรี พ.ศ. 1480 ซึ่งเป็นสมัยเดียวกับอักษรขอมของอาณาจักรศรีจนาปุระ
จารึกเพี้ยด 1	ต.คลองนารายณ์ อ.เมือง จ.จันทบุรี พุทธศตวรรษที่ 15
จารึกปราสาทหินพิมาย 1	พุทธศตวรรษที่ 15
จารึกทวละลมทิม	ต.โคกสูง อ.ตาพระยา จ.ปราจีนบุรี พุทธศตวรรษที่ 15
จารึกที่ศาลสูง	จังหวัดลพบุรี (หลักที่ 19) พ.ศ. 1568
จารึกที่เขาคมรุ้ง	จ.บุรีรัมย์ (หลักที่ 120) พ.ศ. 1660

ฯลฯ

ลักษณะอักษรขอมโบราณในยุคแรก ๆ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-15 จะพบว่าเส้นดิ่งที่เคยลากลงมาตัดตัวอักษรในลักษณะของอักษรต้นแบบนั้น จะถูกตัดหายไปในตัวอักษร ส่วนเส้นดิ่งบนตัวอักษรจะหดสั้นเกือบไม่ปรากฏ แต่เส้นบนจะขีดขวางยาวกว่าใน ยุคต้น ๆ เช่น

ก. → 	ค. → 	จ. →
ด. → 	ภ. → 	ย. →
ร. → 	ล. → 	อ. →

จะเห็นว่าตัวอักษรขอมที่ใช้ในศิลาจารึกภาษาสันสกฤต และภาษาเขมรสมัย ภูมิพูชายังมีอานาจเหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา ผิดกับอักษรอินเดียที่เป็นต้นแบบอยู่ 3 ประการ คือ

1. อาลักษณ์ขอมเขียนตัวอักษรงดงามกว่าอาลักษณ์อินเดีย
2. ศก หรือนามเตยของอักษรขอมปรากฏชัดเจน
3. ตัวอักษรของอินเดียที่ได้ที่เป็นรูปกลม ขอมได้เปลี่ยนแปลงเป็นสี่เหลี่ยม

(ยอช เซเดส์ 2503 : 7)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอักษรขอมโบราณในราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 พวกเขมร ได้ดัดแปลงอักษรอินเดียให้สวยงามยิ่งขึ้น เช่น แก่รูปสี่เหลี่ยมให้โค้งมน แก่เส้นขีดข้างบน ที่เรียกว่า "ศก" ให้เป็นเมฆมนคล้ายทรงผมของคนเขมรในเวลานั้น ปรากฏหลักฐานที่เห็นเด่นชัดคือจารึกที่ปราสาทพระขรรค์นครธรรม และที่ปราสาทหินบนเขาพระวิหาร เป็นต้น (ทองสิม สุภะมาร์ค 2526 : 25-26)

สรุปได้ว่า อักษรขอมโบราณได้วิวัฒนาการจากอักษรต้นแบบดังนี้

1. ไม้เน้นเส้นโค้ง ซึ่งอักษรปัลลวะให้ความสำคัญมาก แต่อักษรขอมโบราณจะตัดออก
2. เส้นขีดปกข้างบน หรือเส้นขวางข้างบน อักษรขอมโบราณจะให้ความสำคัญมาก มีการประดิษฐ์บรรจงแต่งเป็นรูปเขาแกะบ้าง เป็นลวดลายบ้าง หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "สกคอกไม้"
3. ให้ความสำคัญกับพยัญชนะที่เขียนซ้อนทับบรรทัดเมื่อเป็นพยัญชนะประสม การเขียนลักษณะนี้ภายหลังเรียกว่า "เชิง" (ธวัช บุญรอดทก 2535 :43)

อักษรขอมสมัยพระนคร หรืออักษรขอมโบราณที่ปรากฏอยู่ในดินแดนประเทศไทย ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ต้นรัชกาลของพระเจ้าอินทรวรมัน (พ.ศ. 1420-1432) จนกระทั่งถึงสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-1761) หลังจากนั้นแล้ว ไม้ปรากฏจารึกของกษัตริย์เขมรโบราณบนดินแดนไทยอีกเลย (สุรณี แก้วกลม 2526 : 6-7)

ยอช เซเดส์ ได้ให้ความเห็นว่า อักษรขอมโบราณที่ข่อยคงจะมีอยู่ 2 ชนิด คืออักษรขอมบรรจง ซึ่งใช้สำหรับจารึก และอักษรขอมหวัด ใช้สำหรับเขียนหนังสือธรรมดา (2503 : 7)

ในดินแดนแถบนี้นอกจากจะมีอักษรขอมโบราณซึ่งคลี่คลายมาจากอักษรปัลลวะแล้วยังมีอักษรที่ชาวมอญโบราณใช้อยู่ด้วย ทั้งนี้ถ้าพิจารณากันทางภูมิศาสตร์แล้วอาณาจักรพุกามของมอญตั้งอยู่ใกล้กับอินเดียได้ น่าจะได้รับอักษรอินเดียมาใช้ก่อนประเทศอื่นใน

แถบนี้ด้วยซ้ำไป แต่นักโบราณคดีพบศิลาจารึกภาษามอญเขียนด้วยอักษรอินเดียยัดหรืออักษร
มอญโบราณตอนต้น ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา เช่น จารึกหลักที่ 18 ที่ศาลสูง
จังหวัดลพบุรี ประมาณ พ.ศ. 1050 แต่อักษรอินเดียยัดที่ขามมอญนำมาใช้นั้น ภายหลังถูก
ตัดเส้นขีดขวางบนตัวอักษรบางตัวออก เหลือแต่ตัวเปล่าเป็นอักษรกลมบ่อม กลายเป็นอักษร
มอญโบราณ และต่อมาได้กลายเป็นอักษรมอญ และอักษรพม่าในปัจจุบัน (ทองสิม สุมะมาร์ค
2526 : 27)

ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของชัช บุญเอก ที่ว่าในราวพุทธศต
วรรษที่ 11 ชนชาติพยู (Pyu) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มน้ำอิรวดี ประเทศพม่า ได้ค้นคว้า
กรรมการเขียนหนังสือด้วยตัวอักษรปัลลวะมาใช้ในศิลาจารึกในดินแดนพม่า จารึกเหล่านี้
ส่วนใหญ่วเขียนด้วยภาษาบาลี ต่อมารูปสัณฐานของตัวอักษรปัลลวะในพม่าได้คลี่คลายปรับ
เปลี่ยนมาจนมีรูปร่างต่างจากเดิม และปรากฏรูปเฉพาะในราวพุทธศตวรรษที่ 17 ดังศิลา-
จารึกในสมัยพระเจ้าอโนรุช และพระเจ้ากยันสิททา (พ.ศ. 1629-1655) แห่งอาณาจักร
พุกาม โดยการตัดเส้นโค้งของตัวอักษรปัลลวะให้สั้นลง ส่วนเส้นยกบนตัวอักษรจะให้ความ
สำคัญน้อยลงจนในที่สุดเหลือแต่ตัวอักษรเท่านั้น และลายเส้นจะเป็นเส้นตรงมากกว่า
(2535 : 54) ดังตัวอย่าง

อักษรไทย	อักษรขอมโบราณ	อักษรมอญโบราณ
น	𑀓	𑀓
ค	𑀓	𑀓

อักษรไทย	อักษรขอมโบราณ	อักษรมอญโบราณ
จ	𑀇	𑀓
ต	𑀈	𑀔
ธ	𑀉	𑀕
ป	𑀊	𑀖
พ	𑀋	𑀗
ด	𑀌	𑀘
ส	𑀍	𑀙

หลักฐานจารึกอักษรมอญโบราณที่ปรากฏในประเทศไทยอย่างเด่นชัด น่าจะนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เพราะจารึกที่พบในภาคเหนือบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนประมาณ 8 หลัก *มีรูปสัณฐานอักษรมอญโบราณอย่างเด่นชัดและใช้ภาษามอญด้วย

* มีจารึกเวียงม่วนและจารึกพระเจ้าสัพทลลิตี เป็นต้น

รวมทั้งเนื้อความยังกล่าวถึงพระเจ้าสุทโธทัญญู กษัตริย์แห่งอาณาจักรทวารวดี อักษรที่พบเหล่านี้มีลักษณะเช่นเดียวกับอักษรขอมโบราณที่พบในอาณาจักรสุโขทัยประเทศพม่า ซึ่งจารึกในราวพุทธศตวรรษที่ 17 ดังได้กล่าวมาแล้ว

สรุปได้ว่าดินแดนที่เป็นประเทศไทยนี้ ก่อนที่จะมีอักษรไทยใช้เป็นของตนเอง โดยเฉพาะได้เคยมีอักษรชนิดต่าง ๆ ใช้มาก่อนแล้ว โดยเริ่มต้นจากอักษรอินเดียใต้ หรืออักษรคฤณณ์ หรืออักษรปัลลวะ (รวมทั้งอักษรเทวนาครี และอักษรทมิฬด้วย) ต่อมาอักษรดังกล่าวได้คลี่คลายไปเป็นอักษรขอมโบราณ อักษรขอมโบราณ และอักษรขอม

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 2

อารยธรรมอินเดียได้แพร่อิทธิพลเข้ามายังบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-12 แล้ว โดยเฉพาะอิทธิพลทางด้านตัวอักษร ปรากฏหลักฐานเด่นชัดจากจารึกที่มีรูปตัวอักษรเหมือนกับที่ใช้อยู่ในราชวงศ์ปัลลวะ ในทางตอนใต้ของอินเดีย

สำหรับในประเทศไทยมีตัวอักษรจารึกตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าอวรมัน ประมาณ พ.ศ. 1150 เป็นต้นมา เป็นอักษรอินเดียใต้เหมือนกับที่ใช้อยู่ในสมัยราชวงศ์กัมพูชา และราชวงศ์ปัลลวะ

อักษรปัลลวะ ได้เข้ามาสู่ดินแดนไทยมี 2 ทาง คือ

ทางภาคใต้ แล้วแพร่ไปสู่ดินแดนภาคกลางบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก เช่นจารึกถ้ำเขามู จ.ราชบุรี จารึกห้วยจันทา จ.ลพบุรี จารึกศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์

ทางภาคตะวันออก เข้ามาในประเทศไทยกับพุกา แล้วเคลื่อนเข้าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บริเวณลุ่มน้ำบางปะกง และลุ่มน้ำมูล เช่น จารึกเขารัง จ.ปราจีนบุรี จารึกวัดสุทัศน์าราม จ.อุบลราชธานี

อักษรปัลลวะที่พบในประเทศไทยและมีศักราชปรากฏอยู่ด้วยนั้น มีอยู่เพียงหลักเดียว คือจารึกเขารัง จ.ปราจีนบุรี ซึ่งจารึกขึ้นใน พ.ศ. 1182

อักษรปัลลวะในยุคแรก ๆ ของดินแดนประเทศไทยมีลักษณะองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ลายเส้นแบ่งบอกถึงความตั้งใจของการจารึก อยู่ในระเบียบอันเป็นแบบฉบับ มีน้ำหนักและความมั่นคงในตัวเอง มีความงามแฝงอยู่อย่างสมบูรณ์ เส้นอักษรลากยาวเลยตัวอักษรลงมาและตัวปลายเส้นขึ้นข้างบนตามจังหวะในระดับอันสวยงาม และยังไม่เน้นเส้นปกบน อักษรปัลลวะนี้ยังเรียกว่าอักษรคฤณณ์ได้ด้วย

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 รูปอักษรปัลลวะได้เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปแต่โครงสร้างของเส้นอักษรยังคงรูปของอักษรปัลลวะ และพบในที่ที่เคยพบจารึกอักษรปัลลวะนั่นเอง

เมื่อถึงพุทธศตวรรษที่ 15 รูปอักษรที่เคยใช้ก็เปลี่ยนไปอีก แต่ยังคงแฝงลักษณะของปัลลวะและหลังปัลลวะอยู่ เป็นรูปแบบของอักษรที่เกิดขึ้นในกลุ่มชนซึ่งรับมรดกตกทอดอารยธรรมต่อ ๆ กันมาโดยลำดับ เรียกว่า อักษรขอม ได้แผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยในอารยธรรมทางศิลปะลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 15-19) ตลอดจนบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ในพุทธศตวรรษที่ 17 ได้แผ่อิทธิพลไปถึงฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่ จ.สุราษฎร์ธานี และในพุทธศตวรรษที่ 18 ได้แผ่ขยายไปถึงภาคใต้ตอนบนที่ จ.เพชรบุรี จ.ราชบุรี และ จ.กาญจนบุรี

จะเห็นได้ว่ารูปสัณฐานของอักษรขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-17 ยังคงเค้าของอักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะอย่างเห็นได้ชัด เรียกว่า อักษรขอมโบราณ แต่จะเปลี่ยนลักษณะรูปสัณฐานไปอย่างสิ้นเชิงจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองนั้น ปรากฏชัดเจนในพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เรียกว่าอักษรขอม

อักษรขอมโบราณนี้ นักอักษรวิทยาบางกลุ่มเรียกว่า อักษรอินเดียกลาง หรือ อักษรขอมสมัยพระนคร ซึ่งปรากฏจารึกอยู่ในดินแดนประเทศไทยหลายหลัก ทั้งในบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ แต่จะไม่ปรากฏหลักฐานอักษรชนิดนี้ในทางภาคเหนือ

ลักษณะอักษรขอมโบราณในยุคแรก ๆ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-15 จะตัดเส้นตั้งของอักษรปัลลวะเดิมให้สั้นเท่าตัวอักษร ส่วนเส้นตั้งบนตัวอักษรจะหดสั้นจนเกือบไม่ปรากฏ แต่เส้นปกจะขีดขวางยาวกว่าในยุคต้น ๆ แต่ในพุทธศตวรรษที่ 15-16 จะแก้ไขรูปสัณฐานให้รัดกุม แก่เส้นสกาใช้เป็นวงม้วนคล้ายทรงผมของคนเขมรในเวลานั้น

อักษรขอมโบราณหรืออักษรขอมสมัยพระนคร เริ่มต้นมาตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าอินทรวรมัน (พ.ศ. 1420-1432) จนกระทั่งถึงสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1728-1761) หลังจากนั้นแล้ว จะไม่ปรากฏจารึกของกษัตริย์เขมรโบราณบนแผ่นดินไทยอีกเลย

ในดินแดนแถบนี้ยังพบอักษรของชาวมอญโบราณด้วย นักโบราณคดีพบจารึกภาษามอญเขียนด้วยอักษรอินเดียใต้ หรืออักษรมอญโบราณตอนต้น ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมา แต่ภายหลังถูกตัดเส้นขีดขวางบนตัวอักษรบางตัวออก และต่อมาได้กลายเป็นอักษรมอญและอักษรพม่าในปัจจุบัน

หลักฐานจารึกอักษรมอญโบราณที่ปรากฏในประเทศไทยน่าจะนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา เพราะจารึกที่พบในภาคเหนือมีรูปแบบฐานอักษรมอญโบราณอย่างเด่นชัดและใช้ภาษามอญด้วย

คำถามท้ายบท

1. อักษรปัลลวะ ใดเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อใด
2. อักษรอินเดียใต้ที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ เป็นจารึกอะไร
3. หลักฐานที่ยืนยันได้ว่าอักษรอินเดียใต้ได้เข้ามาสู่เขมร ปรากฏในรัชกาลใด มีลักษณะอย่างไร
4. อักษรอินเดียใต้ในประเทศไทยยุคแรก ๆ ปรากฏที่ใดบ้าง
5. อักษรปัลลวะเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยทางใดบ้าง อธิบาย

6. อักษรปัลลวะที่พบในประเทศไทยและมีศักราชปรากฏอยู่ด้วยปรากฏอยู่ที่ใด
7. เนื้อหาสาระของจารึกในภาคใต้ยุคแรก แตกต่างจากบริเวณภาคแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างไร
8. อักษรปัลลวะในยุคแรก ๆ มีลักษณะอย่างไร
9. นอกจากอักษรปัลลวะแล้ว ในดินแดนประเทศไทยยังปรากฏว่า เคยมีอักษรชนิดใดใดเข้ามาแล้วบ้าง
10. อักษรปัลลวะที่พบในประเทศไทยมีอยู่ที่ใดบ้าง
11. อักษรหลังปัลลวะต่างจากอักษรปัลลวะอย่างไร และเกิดขึ้นเมื่อใด ปรากฏอยู่ในที่ใดบ้าง
12. อักษรขอมโบราณเริ่มมีใช้เมื่อใด มีรูปลักษณะอย่างไร
13. อักษรขอมและอักษรขอมโบราณต่างกันอย่างไร
14. อักษรขอมโบราณในประเทศไทยมีอยู่ที่ใดบ้าง
15. อักษรขอมโบราณในประเทศไทยเริ่มปรากฏหลักฐานเมื่อใด และสิ้นสุดลงในรัชกาลใด
16. อักษรมอญโบราณเหมือนหรือต่างจากอักษรขอมโบราณอย่างไร ปรากฏหลักฐานว่าเคยใช้อยู่ในประเทศไทยในบริเวณใดบ้าง และพบว่ามีการใช้กันเมื่อใด